

*Решетняк Наталія Валеріївна
Бокова Дар'я Петрівна
Професійно-педагогічний коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*

***Розробка: Усний журнал
«Крим: 5 років окупації. Право на спротив»***

*Немає гармонії життя без ладу,
немає ладу без миру,
немає миру без свободи,
немає свободи без права і
справедливості,
для всіх права повинні бути рівними,
а обов'язки взаємними*
Леон Буржуа, лауреат Нобелівської
премії миру.

Мета:

- ознайомити з основними подіями, пов'язаними з російською агресією і окупацією Криму;
- показати важливість відновлення суверенітету та територіальної цілісності держави, захист прав і свобод людини в Україні;
- формувати в учнів почуття національної свідомості і людської гідності, усвідомлення особистої відповідальності за долю своєї країни та українського народу;
- розвивати вміння працювати в команді, аналізувати події, факти, історичні явища, критично оцінювати різні джерела інформації, розрізняти достовірну інформацію від пропагандистської, узагальнювати, робити висновки, презентувати власну роботу;
- виховувати повагу до Конституції України, Законів України, державної символіки.

Завдання:

- ознайомити з основними подіями окупації Російською Федерацією півострова Крим;
- показати хронологію спротиву окупації;
- розкрити роль громадських активістів у протистоянні російській агресії;
- розширити знання учнів про роль міжнародної спільноти у боротьбі за повернення територіальної цілісності України, захисті прав і свобод людини.

Очікувані результати:

- формування ціннісного ставлення до держави, українського народу; навичок відповідальної поведінки;
- усвідомлення своєї ролі в колективі, державі, світі; цінності людського життя та складових, що впливають на нього, роблять його багатограним, плідним і корисним; важливості відновлення суверенітету та територіальної цілісності країни;
- розуміння необхідності захисту гарантованих прав і свобод людини в Україні та світі, верховенства права;
- вміння робити аналіз подій, фактів, історичних явищ;
- розвиток критичного мислення.

Форма проведення: усний журнал.

Місце проведення: читальна зала бібліотеки.

Оформлення читальної зали: столи, розміщені півколом, тематична книжкова виставка: «Крим: 5 років окупації», стенд з висловами про свободу, права людини, Україну.

Обладнання: мультимедійне забезпечення, ноутбук.

Учасники (-ці): 10-11 класи.

Час проведення: 45 хвилин.

Попередня підготовка до заходу:

- об'єднання учнів у творчі групи; обрання головного редактора, учнів-кореспондентів, відповідальних за випуск тематичних рубрик усного журналу;
- проведення засідання редакційної колегії, обговорення змісту тематичних рубрик журналу, особливості їх представлення, складання програми заходу;
- підбір кожною творчою групою матеріалу до рубрик тематичного журналу, підготовка до презентації;
- ознайомлення з тематичною книжковою виставкою: «Крим: 5 років окупації», робота з джерелами інформації.

(у сценарії заходу надається орієнтовний зміст матеріалів, відібраних учнями-кореспондентами з опрацьованих ними інформаційних джерел)

План проведення усного журналу:

1. Вступне слово вчителя (обґрунтування актуальності теми).
2. Представлення учнями сторінок усного тематичного журналу:
 - Рубрика 1. «Тлумачний словник»;
 - Рубрика 2. «Хронологія подій: як відбувалась окупація»;
 - Рубрика 3. «Героїчний спротив агресії»;
 - Рубрика 4. «Право на спротив»;
 - Рубрика 5. «Нескорені та незалежні»;
 - Рубрика 6. «Українська пісня - голос нескореного Криму»;
 - Рубрика 7. «Право на Крим».
3. Заключне слово вчителя (підведення підсумків).

Сценарій

Вступне слово вчителя

Шановні учні, наша зустріч відбувається напередодні Дня кримського спротиву російській окупації, який відзначається в Україні 26 лютого.

У цей день у 2014 році під стінами Верховної Ради Автономної Республіки Крим у Сімферополі відбувся багатотисячний мітинг на підтримку територіальної цілісності України, скликаний Меджлісом кримськотатарського народу.

Напад Росії став шоком для більшості громадян України. Вони не змирилися з тим, що рідна країна потерпає від свавілля і загарбницьких дій окупантів. Не скорилися і піднялися на захист її територіальної цілісності.

Про кримський спротив, відстоювання прав і свобод громадян України, героїзм і мужність відважних людей, які боронили державність, будемо говорити з вами на сторінках усного журналу «Крим: 5 років окупації. Право на спротив».

Працюючи над його випуском, ми зібрали багато інформації про події того часу. Запрошую вас перегорнути сторінки усного журналу і дізнатися більше про те, що відбувалося в Криму у доленосні для нього часи.

Ведучий(-а) 1. На сторінках нашого журналу звучатимуть слова «окупація», «спротив». А що вони означають? Як ви розумієте значення цих слів?

Ведучий(-а) 2. За традицією я скористаюся вільним мікрофоном.

- Скажіть, будь ласка, що таке окупація?
- Як ви розумієте слово «анексія»?
- Хто такі «зелені чоловічки»?
- Що для вас значить «гібридна війна»?
- Як ви розумієте поняття «колабораціонізм»?
- Як ви уявляєте Рух опору?

(відбувається обговорення)

Ведучий(-а) 1. Як ви зрозуміли, однозначної думки немає. Ми почули різні пояснення щодо значення цих слів. Розібратися в їх загальному значенні допоможе рубрика журналу «Тлумачний словник».

Рубрика 1. «Тлумачний словник»

(Представляють сторінку учні-кореспонденти, відповідальні за її підготовку)

Учень(-иця) 1. Анексія (лат. annexio, від annexus– приєднаний) – насильницьке приєднання (захоплення) всієї або частини території іншої держави або народу в односторонньому порядку. За міжнародним правом анексія – один з видів агресії, що спричиняє міжнародно-правову відповідальність.

Учень(-иця) 2. Окупація (від лат. occupatio– захоплення) – захоплення збройними силами однієї держави частини або всієї території іншої держави без отримання суверенних прав на неї.

Учень(-иця) 3. Гібридна війна – війна із поєднанням принципово різних типів і способів ведення воєнних дій, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей.

Типовими компонентами гібридної війни є: використання класичних прийомів ведення війни (із військовослужбовцями в уніформах, військовою технікою та ін.), нерегулярних збройних формувань (повстанців, терористів, партизанів та ін.), інших типів війни і прийомів, таких як інформаційна і «кібер» війна.

При цьому сторона-агресор може залишатися публічно непричетною до розв’язаного конфлікту.

Учень(-иця) 4. «Зелені чоловічки» (у російському медіапросторі переважно «ввічливі люди») – жартівливо-іронічна назва російських військових без розпізнавальних знаків на одностроях і техніці, які у складі спецпідрозділів проводили таємні, на першому етапі часто небойові операції з захоплення і блокування об’єктів під час російської окупації Криму у 2014 році.

Учень(-иця) 5. Колабораціонізм (від фр. collaboration — «співробітництво») – співпраця населення окупованої території тієї чи іншої держави з ворогом в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників.

Учень(-иця) 6. Рух опору (фр. résistance) – організовані зусилля частини цивільного населення країни, спрямовані на опір легітимній чи окупаційній владі.

Ведучий(-а) 1. Війна... Анексія... Окупація... Здавалося б, що ці слова стосуються подій минулого. На жаль, вони характеризують реалії сьогодення.

Ведучий(-а) 2. «Хронологія подій: як відбувалась окупація». Ця рубрика розкаже нам про події в Криму бурхливого 2014.

Рубрика 2. «Хронологія подій: як відбувалась окупація»
(Представляють рубрику учні–кореспонденти, відповідальні за її
підготовку)

Учень(-иця) 1. Здається, що все сталося того бурхливого березня 2014 року. Але розпочалося це набагато раніше. Тоді 23 лютого у м. Севастополі був проведений мітинг, на якому підприємець Олексій Чалий був обраний «народним мером». У цей день було прийнято рішення про створення загонів так званої «самооборони» (надалі «кримської самооборони»). Спільно з «кримською самообороною» в перші два тижні після цього мітингу діяли російські військові у формі без розпізнавальних знаків. Саме вони отримали назву «зелених чоловічків».

Це був перший сигнал на міжнародній арені.

Загалом до березня відбулося чимало подій. Так до санаторію Чорноморського флоту Міністерства оборони Росії прибуло дві машини «Урал» з автомобільними номерними знаками РФ, звідки вийшли озброєні люди у формі без розпізнавальних знаків.

26 лютого у Сімферополі був організований Меджлісом кримськотатарського народу мітинг на підтримку суверенітету України та статусу Автономної Республіки Крим. У цей же час біля кримського парламенту була організована акція проросійських сил із вимогами приєднання Криму до Російської Федерації. Провокації з їхнього боку призвели до сутичок.

Учень(-иця) 2. Наступного дня вранці озброєні люди захопили основні адміністративні будівлі в м. Сімферополі – Раду міністрів і Верховну Раду АР Криму. Після захоплення центр м. Сімферополя та основні вулиці міста були оточені «зеленими чоловічками» на військових автомобілях з номерними знаками РФ. Під примусом було проведено сесію парламенту Криму, де з порушеннями чинного законодавства України було обрано нового голову ради міністрів. Ним став Сергій Аксьонов, лідер партії «Русское единство».

На тій же сесії кримський парламент, не маючи на це повноважень, прийняв рішення про проведення референдуму 25 травня 2014 року щодо розширення повноважень автономії.

Окрім того, 27 лютого - день, коли на територію АР було ввезено чимало військової сили. І все це проходило під величезним тиском з російського боку та з почуттям спротиву кримчан.

Учень(-иця) 3. Останнього зимового дня на трасі Скадовськ–Армянськ на кордоні з Херсонською областю у селі Чонгар, на трасі Каланчак (снт) – Армянськ та поблизу Джанкоя з’являються блокпости, де піднято прапори РФ і стоять автоматники, люди у міліцейській формі та одностроях підрозділу «Беркут».

1 березня стає ще більш трагічним днем ніж попередній. Сергій Аксьонов самовільно підпорядкував собі силові структури Криму і звернувся за допомогою до президента Російської Федерації Володимира Путіна. Аксьонов заявив, що референдум про статус Криму відбудеться не 25 травня, а 30 березня 2014. Прибуває ще більше військових. Проводяться озброєні напади з метою взяти під контроль важливі військові пункти в Криму. Акти захвату продовжуються не один день, з часом окупанти навіть не намагаються приховати свої дії.

Учень(-иця) 4. 9 березня були відключені від трансляції всі українські телеканали на території Криму, а 29 червня — кабельне мовлення (серед них «Інтер», «1+1», «СТБ», «5 канал», мовлення ТРК Міноборони України «Бриз»). Захоплення важливих об’єктів ставало агресивнішим і безжалісним.

Це найтрагічніший сценарій для України, але надія досі є, проте людей, здібних дати опір стає все менше. Мирні мітинги, гіркі сльози, незгасна надія – все це переміщується у палкій боротьбі.

16 березня відбувся так званий «Кримський референдум» в умовах присутності військових іноземної держави, тобто в умовах окупації. Під тиском та з порушеннями чинного законодавства у Криму були підняті російські прапори.

Ведучий(-а) 1. З початку окупації мітинги та акції проходили щоденно в різних місцях Криму. З кожним днем на мітингах збиралося все більше людей, які перемагали страх і виходили на вулицю.

Ведучий(-а) 2. «Героїчний спротив агресії» - з цієї рубрики ми дізнаємось про протистояння населення Криму російській окупації.

Рубрика 3. «Героїчний спротив агресії»

(Представляють учні, відповідальні за випуск рубрики)

Учень(-иця) 1. Окупація не пройшла тихо і бездіяльно для населення півострова. Увесь період захвату супроводжувався мирними мітингами і акціями. Жоден рух у бік Росії не залишався непоміченим, кожен крок

супроводжувався відповіддю, вона була без зброї, без прямої бійки, але з незламною надією, щирим словом та вірою.

Учень(-иця) 2. З початку окупації щоденно в різних місцях проходили мітинги та акції. Перша з них була малочисленна та немаловагома. На неї зібралось 40 чоловік. Це було початком мирного спротиву кримчан.

26 лютого відбувся мітинг біля Верховної Ради Автономної Республіки Крим, де зібралось близько 15 тис. кримських татар та українських активістів, та до 3 тисяч проросійських учасників. Все розпочиналося мирно, та суперечка перейшла в бійку, з'явилися перші жертви – десятки поранених та двоє загиблих.

3 березня відбулася акція протесту жінок біля аеропорту Бальбек.

Спротив жінок продовжується і 5 березня: у Сімферополі група молодих дівчат провела пікет на підтримку військовослужбовців Збройних сил України біля штабу військ берегової оборони Військово-морських сил України. І тут складно уявити: на жінок напали проросійські активісти.

Учень(-иця) 3. Активне мітингування не припиняється аж до завершення референдуму. Найбільш визначними були:

- Антивоєнна акція біля пам'ятника Тарасу Шевченку в м. Сімферополі;
- Загальнокримська акція «Жінки Криму за Мир», на яку зібралось понад 15 тисяч кримчанок;
- Проукраїнський мітинг у місті Сімферополі;
- Мовчазна акція на підтримку свободи слова, де взяли участь представниці руху «Жінки Криму за МИР». Дівчата заклеїли собі роти синьою стрічкою, а в руках тримали чисті плакати без єдиної літери;
- У різних частинах Криму вздовж основних доріг пройшли мирні акції у формі пікетів проти референдуму, призначеного на 16 березня.

Учень(-иця) 4. Після того, як відбувся «референдум» 16 березня 2014 р. про статус Криму, масові акції проти російської агресії вже не проводилися, учасники руху проти окупації переважно зосередилися на допомозі українським військовим та їх сім'ям, вивезенні їх на материк. Але спротив не зупинявся ...

Ведучий(-а) 1. Близько 60 тисяч колишніх жителів Криму були змушені виїхати на материкову частину України. Росія заборонила Меджліс. Окупаційний режим суворо переслідує корінне кримськотатарське населення, порушує права людини. Звичним стало викрадення дисидентів і розправа над ними.

Ведучий(-а) 2. Кримський півострів став «чорною дірою» щодо прав людини.

Ведучий(-а) 1. Про це докладніше ви дізнаєтесь з відеорубрики «Право на спротив».

Рубрика 4. «Право на спротив»

(Представляють рубрику учні-кореспонденти, відповідальні за її підготовку)

Учень(-иця) 1. Зараз право голосу, право вибору на півострові існує лише на папері, а приниження та гноблення людської гідності стало нормою окупаційної влади.

(Перегляд і обговорення відеоматеріалів, що демонструють порушення прав людини в Криму)

Додаток 1; Додаток 2

Ведучий(-а) 2. Які права і свободи порушені в Криму? Чи знаєте ви, які документи захищають права і свободи людини у Україні і світі?

(проводиться обговорення)

Учень(-иця) 2. Ми підготували для вас невеличкі буклети, з яких ви можете більше дізнатися про гарантії прав і свобод у нашій державі і світі.

(дарують буклети присутнім)

Додаток 3

Учень(-иця) 2. Переглянувши відеоматеріали рубрики, хочемо наголосити на тому, що, на жаль, права людини перестали бути пріоритетом у Криму, окупаційна влада Криму готова піти на будь-які правопорушення задля збереження проросійського режиму.

Ведучий(-а) 1. Очевидці подій 2014 року та активісти стали на захист демократії, цілісності країни, прав і свобод людини. Не просто склалася їх доля: вона тісно переплелася із долею країни.

Ведучий(-а) 2. Відважні люди, які виборювали мир на півострові, стали прикладом для наслідування, взірцем мужності, стійкості, сили духу, самопожертви та героїзму. Запрошуємо до фотогалереї журналу «Нескорені та незалежні» переглянути світлини героїв сьогодення і дізнатися більше про людей, чий дух не зломила війна.

Рубрика 5. «Нескорені та незалежні»

(Учні демонструють світлини, розказують про активних учасників спротиву, історії героїв сьогодення)

Учень(-иця) 1. Коли розпочалася окупація Криму, місцеве населення не залишилося осторонь, воно намагалося стояти стіною за те, у що вірять, що знають і пам'ятають. Тоді ж почали з'являтися нові криваві сторінки в історії рідного народу.

Перша світлина - це портрети Ахтема Чийгоза, заступника голови Меджлісу кримськотатарського народу, Ескендера Кантемірова, Ескендера Емірвалієва.

Додаток 4; Додаток 5; Додаток 6

Вони були затримані у період з 29 січня по 11 березня 2015 року за організацію та участь у масових заворушеннях 26 лютого 2014 р. Хоча зі ст. 70 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про захист цивільного населення під час війни держава-окупант не може піддати арешту, переслідуванню чи засудженню осіб за дії або думки, вчинені або висловлені до окупації або в період тимчасового її припинення, за винятком випадків порушень законів і звичаїв війни.

Учень(-иця) 2. Світлина Олега Сенцова.

Додаток 7

Український кінорежисер, сценарист та письменник, громадський активіст з чітко визначеною життєвою позицією. У травні 2014 року його та ще кількох співвітчизників затримали співробітники російських окупаційних силових структур у Сімферополі. Їх звинуватили у підготовці до терористичного акту, який повинен бути здійсненим у ніч на 9 травня 2014 року.

Суд засудив Олега Сенцова до 20 років позбавлення волі з відбуванням покарання у колонії суворого режиму. О. Сенцов, до якого долучився інший обвинувачуваний у його справі, Олександр Кольченко, під час оголошення вироку заспівали гімн України та вигукнули «Слава Україні!»

Довгі роки Українська влада боролася за визволення Сенцова і, нарешті, це дало свої результати. Нещодавно він повернувся в Україну і заявив, що готовий продовжити боротьбу за незалежність держави.

Учень(-иця) 3. Світлина Мустафи Джемільєва.

Додаток 8

Окупаційна влада заборонила лідеру кримськотатарського народу Мустафі Джемільєву в'їзд на територію Криму під час його перебування на материковій частині України. Коли йому не дали повернутися додому авіашляхом, він вирішив потрапити на півострів на авто. Та й тут його зупинили на пункті пропуску «Турецький вал» в Армянську. Тоді обурені кримські татари вирушили назустріч до свого лідера і заповнили всю нейтральну смугу, але це не дало жодних результатів, щоб уникнути загострення ситуації Джемільєв закликав їх повернутися до Криму, а сам поїхав до Києва.

Через тиждень учасники тієї акції почали отримувати повістки до суду, у результаті близько 200 осіб були оштрафовані за «несанкціонований мітинг» і непокору поліції. Пройшла хвиля обшуків з приводу пошуку зброї, наркотиків і заборонених екстремістських матеріалів. Та й цього видалось замало владі окупованого Криму. Кілька кримських татар, які хотіли підтримати свого лідера, опинилися за ґратами.

Учень(-иця) 4. Чимало сумних історій було вписано у спільну долю Криму та України за останні п'ять років. Пролита кров, сльози, зниклі близькі і рідні, покинуті рідні домівки. На жаль, ми обмежені в часі, щоб розказати про кожну трагічну долю мужніх кримчан.

Переглянемо світлини нескорених окупантами людей.

(На фоні сумної музики демонструються і коментуються світлини)

Учень(-иця) 1. Загиблі: Аметов Решат, Кокурін Сергій, Карачевський Станіслав.

Додаток 9; Додаток 10; Додаток 11

Зниклі безвісти: Іван Бондарець, Василь Черниш, Тимур Шаймарданов, Сейран Зейнедідов, Джевдет Іслямов, Іслям Джебпаров, Ескендер Апсеямов, Мухтар Арісланов, Арлен Терехов, Руслан Ганієв та інші.

Додаток 12, Додаток 13, Додаток 14, Додаток 15, Додаток 16, Додаток 17, Додаток 18, Додаток 19

Ведучий(-а) 1. Одним із засобів мирного спротиву окупаційному режиму в Криму стала пісня. Вона не знає кордонів і не знає неволі, доходить всюди. У пісні звучить оптимізм, сподівання. У ній криється одна з таємниць незламної живучості.

Ведучий(-а) 2. Але наважитися на вечори української пісні в окупованому Криму є викликом. Це голос нескореного Криму. Про незламність національного духу детальніше в нашій музичній рубриці «Українська пісня – голос нескореного Криму».

Рубрика 6. «Українська пісня – голос нескореного Криму»
(Представляють рубрику учні-кореспонденти, відповідальні за її підготовку)

Учень(-иця) 1. Усі місця зайняті, квитки розкуплені заздалегідь... Тут співають тільки українською. У залі батьки з дітьми та молодіжні компанії, вони підхоплюють кожен мелодію. Так у Сімферополі відбувається вже шостий вечір української пісні.

Учень(-иця) 2. Відвідувачі вечорів активно стежать за українськими гуртами та їхніми новими піснями, просять виконавців розширювати репертуар.

У репертуарі не тільки хіти українських гуртів, які підтримували Майдани, а й інших відомих українських виконавців.

Учень(-иця) 3. Окрім музичних виступів, проводяться ще й поетичні вечори. Організатором цих заходів є керівник творчого об'єднання Олексій Суходольський. Як свідчить сам автор ідеї таких вечорів – «БОЯЛИСЯ... Неодноразово доводилось відміняти або переносити концерти. Але знаходили інші концертні майданчики, і українські пісні звучали знов».

(Демонструються відеофрагменти музичних вечорів)

Додаток 20

Учень(-иця) 3. Пісня – це наш духовний скарб, який єднає нас. Привертає увагу світу до нашого співучого народу. Мовою пісні ми гортаємо сторінки історії. Запрошуємо на музичний майданчик нашого журналу. Послухаємо пісні нескореного Криму.

(Учні виконують пісні)

(Відеозапис Джамала – «1944»)

Додаток 21

Ведучий(-а) 2. Крим окупований. Відстояти державність країни, захистити територіальну цілісність, на жаль, не вдалось. Україна та Західний світ докладають чимало зусиль для повернення та підтримки Криму. Про це наступна сторінка журналу «Право на Крим».

Сторінка 6. «Право на Крим»

(Представляють рубрику учні-кореспонденти, відповідальні за її підготовку)

Учень(-иця) 1. Крим не залишився на самоті. З початку анексії на міжнародну арену було винесено питання про підтримку Криму та відновлення цілісності Української держави. Майже увесь Західний світ став поруч з Україною з метою подолання страшного свавілля Російської Федерації.

Учень(-иця) 2. Рішенням РНБО Україна припинила будь-яку військово-технічну співпрацю, також відносини у військовій сфері та в галузі безпеки з Російською Федерацією.

З боку України було припинено обслуговування ракетних комплексів, які є важливою складовою ракетних військ стратегічного призначення Росії, припинено військовий транзит та ввіз товарів подвійного призначення, як територією, так і повітряним простором України.

Посилились санкції, припинено доступ до російських інтернет-сервісів та ЗМІ.

Крим для України – чарівний край, курорт, місце туризму і відпочинку для багатьох українців.

Росія перетворила його на військову базу, розмістила величезну кількість озброєння, яке стало загрозою не тільки для нашої країни.

Учень(-иця) 3. Агресивна політика Кремля – це виклик і загроза не лише для України, а й для всього західного світу.

Декілька разів зафіксовані відкриті суперечки з лідерами інших держав, та все одно ніхто не зміг передбачити подій сьогоднішнього дня, які відкрили очі усьому світу на амбіції влади Російської Федерації.

Настав час діяти.

Світове товариство докладає чимало зусиль для допомоги і підтримки України на шляху до звільнення захоплених територій.

Учень(-иця) 4. Наголошувати на документах, які були підписані до подій 2014 року, здається, немає сенсу, адже чимало з них було порушено,

неможливо назад повернути втрачене. У цей час увесь світ вирішив зробити крок до справедливості. 27 березня 2014 року була прийнята Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про підтримку територіальної цілісності України №68/262. Цей документ не визнає порушення цілісності кордонів України та відхиляє зміну статусу півострова Крим.

Учень(-иця) 5. Від 9 квітня 2014 року набирає чинності Резолюція № 1988 (2014) ПАРЄ «Останні події в Україні: загрози для функціонування демократичних інститутів». Даний документ засуджує дії агресора, висуває надії на відновлення цілісності держави та проголошує незгоду з подіями.

Наведені приклади є лише невеликою часткою заходів, проведених Європою і Америкою для допомоги у боротьбі за територію України. Існує три хвилі санкцій, які мали чималий вплив на становище Росії у різних сферах.

Учень(-иця) 1. Наслідком стало те, що 4 серпня компанія «Доброльот» (дочірня компанія Аерофлоту), єдиний російський лоукостер, була змушена призупинити свою роботу. Організація потрапила під санкції як авіакомпанія, що здійснює рейси до окупованого Росією Криму.

Значний внутрішній та зовнішній борг Росії, неможливість доступу до джерел зовнішніх запозичень та падіння цін на нафту призвели до обвалу російського рубля.

Від лютого 2018 року в Росії ліквідовують резервний фонд, оскільки його було вичерпано на покриття дефіциту державного бюджету в попередні роки.

Загалом Росія досі втрачає свої позиції, потерпає від результатів власних вчинків.

Заключне слово вчителя:

Ми перегорнули останню сторінку журналу «Крим: 5 років окупації. Право на спротив». (*«Ланцюжок висловлювань»*. *Пропонується учасникам висловити основні ідеї заходу одним реченням*)

Звернемось до вислову лауреата Нобелівської премії миру Леона Боржуа:
*«Немає гармонії життя без ладу,
немає ладу без миру,
немає миру без свободи,
немає свободи без права і справедливості,
для всіх права повинні бути рівними,
а обов'язки взаємними.»*

Як ви розумієте цей вислів?
(відбувається обговорення)

Найбільш грубе і цинічне порушення рівності з боку Росії, взаємної обов'язковості у відносинах між нашими державами, порушення прав і свобод людини, принципів верховенства права призвело до тих подій, про які ми говорили сьогодні.

Зупинити гібридну машину Кремля – це не лише стратегічне питання, а й боротьба за демократичне майбутнє нашої країни, захист прав і свобод громадян України.

На жаль, не все залежить від нас, але все ж таки багато чого можемо зробити і ми. Із маленьких струмків починається велика ріка, із маленьких справ – великі вчинки. Волонтерський рух у нашій школі – це потужна сила, що може зробити багато корисних справ для відновлення цілісності і збереження миру в нашій країні. Це тема наступної зустрічі. Поміркуйте, обговоріть з друзями, батьками: що можна зробити для протидії українофобству, сепаратизму, шовінізму? Що може зробити кожен з вас?

Використані джерела інформації:

1. Кримський альбом. Історії правозахисників. *Zmina*: веб-сайт. URL: <https://org.zmina.info/publication/krymskyj-albom-istoriyi-pravozahysnykiv/> (дата звернення 23.12.2019).
2. Методичні рекомендації для проведення виховних заходів у знз до дня початку кримського спротиву. *Міністерство освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-povidomlennya-2016-02-17-metodichni-rekomendacziyi-dlya-provedennya-vihovnih> (дата звернення: 22.12.2019).
3. «Полуостров страха»: п'ять лет несвободы в Крыму. *Крымская правозащитная группа*: веб-сайт. URL: https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2019/06/Peninsula-Fear_2019-RU.pdf (дата звернення 22.12.2019).
4. «Полуостров страха»: хроника оккупации и нарушения прав человека в Крыму (2015). *Українська гельсінська спілка з прав людини*: веб-сайт. URL: <https://helsinki.org.ua/files/docs/1430390071.pdf> (дата звернення 22.12.2019)
5. «Полуостров страха»: хроника оккупации и нарушения прав человека в Крыму(2016). *Українська гельсінська спілка з прав людини*: веб-сайт. URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/PeninsulaFear_Book.pdf (дата звернення 23.12.2019)
6. «Це для нас маячок»: хто співає та слухає українську музику в Криму. *Крим. Реалії*: веб-сайт. URL: <https://ua.krymr.com/a/hto-spivae-ukrainsku-muzyku-v-krymu/29758281.html> (дата звернення 23.12.2019).